

NARKOZ-SUN'IY BEHUSHLIKNING O'ZIGA HOS JIHATLARI

Salayeva Shaxnoza Pirnazar qizi
Urganch Abu Ali Ibn Sino nomidagi
jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada narkoz-sun'iy behushlikning o'ziga hos jihatlari atroflicha muhokama qilingan.

Kalit so'zlar: narkoz, behushlik, organizm.

Sun'iy chaqiriladigan behushlik ko'pchilik nazdida ham vahimali tuyuladi. «Narkozdan so'ng uyg'onmay qolsam-chi» deguvchilar ham yo'q emas. Xo'sh, aslida ham narkozning afzalligi nimada? Bemor uchun qanday foydasi bor? Zarari-chi? Bu haqida tibbiyot fanlari nomzodi Shavkat Sobirov ma'lumot beradi.

Bu ayni haqiqat! Zero ba'zilar narkoz ham asosiy muolajaga kiritilgan davo chorasi deb o'ylaydi. To'g'ri, narkoz uchun tegishli preparatlar bor. Ammo ular yurak kasalliklari, bosh og'riqlari yoki suyak xastaliklarini davolamaydi. Shunchaki jarrohlik vaqti bemor organizmini himoya qiladi, xolos.

Umumiy narkoz va mahalliy og'riqsizlantirish usullari haqida eshitgansiz. Xo'sh, ikkisinin farqi nimada? Mutaxassislar, hozirda mazkur usullar baravar qo'llanilishi mumkinligini ta'kidlashsa-da, umumiy narkoz bemorga ham shifokorga ham birdek qulay ekanligini aytishadi. Umumiy narkozda og'riq, noqulaylik va bezovtalik kabilar sezilmaydi. Qolaversa, bemorning hushsizligi shifikor xatti-harakatlari uchun ham qulay. Mahalliy anesteziya esa og'riqsizlantirish ta'siriga ega bo'lsa-da, bemor hushida bo'lib, jarayonni sezib turadi. Muolaja vaqti qaysi usul qo'llanilishi albatta anesteziolog tomonidan hal qilinadi. Bilasiz, jarrohlik rejali, shuningdek shoshilinch tarzda bajarilishi ham mumkin. Albatta, rejali jarrohlikka yo'llanma bo'lganida bemor amaliyotga tayyorlanadi. Qon tahlili, peshob suyuqligi, qon bosimi, yurak qon-tomir faoliyati tekshiriladi. Rejali jarrohlikda bemorga bir kun avval tozalovchi huqna (klizma) qilinadi, engil taom iste'mol qilish buyuriladi. Ertasiga esa amaliyot och qoringa o'tkaziladi. Nega endi to'q qoringa emas, dersi?! Jarrohlik vaqti turli holatlar yuz berishi mumkin. Bundan tashqari bir kun avval tozalangan organizm amaliyot vaqti kutilmagan vaziyatlar yuzaga kelmasligidan himoyalaydi. Agar shoshilinch jarrohlik bo'lsa, bemor yoshi, xastaligi, jarrohlik vaqti va umumiy ahvolidan kelib chiqib, anesteziolog va shifokorlar tomonidan zarur choralar ko'riladi.

Tibbiyotda narkozning turlari ko'p. Asosiylari esa apparat maskali (ingalyasiya) narkoz, venaga yuboriladigan total anesteziya hamda endotraxeal

narkoz. Apparat maskali narkoz asosan bolalarda qo'llanilib, uzoq vaqt talab etilmaydigan muolajalarda foydalaniladi. Nafas olish yo'liga yo'naltirilgan narkozda kislorod bilan birga anestetiklar ham yuboriladi. Kattalarda esa venaga yuboriladigan total narkoz turi qo'llaniladi. Shuningdek, ingalyasiya usulini ham qo'llash mumkin, biroq bu usulda kattalar organizmini hushsizlantirish qiyin.

Chindan ham agar muolaja vaqti bemor uyg'onib ketsa yoki bir necha soatga mo'ljallangan jarrohlik uzoqqa cho'zilsa, nima bo'ladi? Anesteziolog bu kabi holatlarining hisobini olgan holda amaliyot vaqti narkozni nazorat qiladi. Narkoz preparatlari birvarakayiga emas, bosqichma-bosqich yuboriladi. Chunki amaliyot vaqtida kutilmagan holatlar ham bo'lishi mumkin. Odatda anesteziolog jarrohlik tugashiga 40 daqiqa qolganida narkoz preparatlari yuborishni to'xtatadi. Bu amaliyot jarayonidan kelib chiqib amalga oshiriladi. Bordiyu jarrohlik vaqtida bemor uyg'onib ketsa, qon ketsa yoki amaliyot cho'zilib ketsa, vaziyatdan kelib chiqib, zarur choralar qo'llaniladi.

Organizmga yuborilgan har qanday preparatning nojo'ya ta'siri bo'lishi mumkin. Jumladan, narkozning ham asoratlari yo'q emas. Narkozni boshidan o'tkazganlar bosh aylanishi, og'rishi, ko'ngil behuzur bo'lishi, uyqusirash kabilardan shikoyat qilishadi. Tibbiyotda bu hodisalar narkozdan keyingi holat deyiladi. Ayrimlar narkozdan keyin sochim to'kildi, tirnoqlarim sinuvchan, xotiram pand berib qolayapti, deydi. Ba'zida esa ruhiy holat o'zgarishlarini ham eshitib qolamiz. Aslida esa ruhiyat va xotira buzilishlariga narkozning dahli yo'q. Soch va tirnoqlar ham bundan emas. Kasallik muolajasidan so'ng yuzaga kelgan bo'lishi mumkin, ammo narkozdan bo'lmaydi.